

Yıl/Year:2 Sayı/Issue:2, Mayıs/May, 2021, s. 132-144

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date
26-12-2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
30-05-2021

ISSN: 2757-6000

Süleyman Akgün
Milli Eğitim Bakanlığı
Suleymanakgun84@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0909-3242

EZOTERİK DÜŐÜNCE VE İKONOĞRAFİK ÇÖZÜMLEME BAĐLAMINDA EL GRECO'NUN "İSA'NIN VAFTİZ EDİLİŞİ" ADLI ESERİNİN ANALİZİ*

Özet

Günümüzde, disiplin temelli sanat eğitiminde dört disiplin bulunmaktadır. Bu disiplinler sanat eleştirisini, sanat tarihi, estetik ve sanatsal uygulamalardır. İyi bir sanat eğitimi ancak bu dört disipline dayanan eğitim ile mümkündür. Bunlardan sanat eleştirisini kişiye, bir sanat yapıtına nasıl bakılacağını ve onun nasıl anlamlandırılacağını öğretmeyi amaçlamaktadır. İkonografik yöntem, akademik eleştiri kapsamında değerlendirilmekle birlikte, tarihsel ve sosyolojik eleştiriyle ilgilidir. Bu yöntemde mühim olan, sanat yapıtıyla karşı karşıya kalındığında şekilsel çözümlemenin ötesine geçip yapıtın içeriğini, zamanını, anlatım tarzını ve anlam inceliklerini kavrayabilmek, yapıtı farklı bir bakış açısıyla irdeleyip yorumlamaktır. Dođauřtü varlıklarla iletişim kurma çabası olarak da ifade edilen antik sanat döneminden günümüze kadar, sanatın yapısı içinde birçok sembollerle kendini gösteren kavramlardan biri de ezoterizm kavramıdır. Günümüz uygarlığının temel beşiği olan Mısır ve Yunan uygarlığı incelendiğinde, Ezoterik öğreti ve inisiyenin Mısır'dan başladığını ve daha sonra Yunan uygarlığında kullanıldığını görülecektir. Ancak Mısır uygarlığında sözsöz öğreti, yerini Yunan uygarlığında şifreli yazıya bırakmıştır. Bu çalışmada, El Greco'nun "İsa'nın Vaftizi" adlı çalışması Panofsky'nin "İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleřtirisini" yöntemine dayanılarak analiz edilmiş ve ezoterik kavram çerçevesinde yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İkonografik Çözümleme, El Greco, İsa'nın Vaftizi.

* Bu makale 5.Uluslararası Assos Güzel Sanatlar Sempozyumu'nda "Sözlü Sunum Bildiri" olarak sunulmuştur.

ANALYSIS OF EL GRECO'S "BAPTISM OF JESUS", IN THE CONTEXT OF ICONOGRAPHIC ANALYSIS AND ESOTERIC THOUGHT

Abstract

Today, there are four disciplines in discipline-based art education. These disciplines are art criticism, art history, aesthetics and artistic practices. A good art education is only possible with education based on these four disciplines. The purpose of art criticism, one of the four disciplines; is to teach the individual how to look at a work of art and how to make sense of it. Although the iconographic method is evaluated in academic criticism, it is closely related to historical and sociological criticism. The important thing in this method is to go beyond formal analysis when face to face with the work, to go deeper into the subject's subject, period, expression and meaning, to question and interpret it from different perspectives. From ancient art, which is defined as an effort to communicate with the gods, to today, one of the concepts that has found itself in the structure of art with many symbols is the concept of esotericism. When Egyptian and Greek civilization, the main cradle of today's civilization, is examined, it will be seen that Esoteric doctrine and initiate started from Egypt and then used in Greek civilization. However, the verbal doctrine in the Egyptian civilization was replaced by cryptic writing in Greek civilization. In this study, El Greco's work titled "Baptism of Jesus" was analyzed based on Panofsky's "Iconographic and Iconological Art Criticism" method and interpreted within the framework of the esoteric concept.

Key Words: Iconographic Analysis, El Greco, Baptisim of Christ.

Giriş

Sosyal bir unsur olan insanın gelişimi hayatı boyunca sürmektedir. İlkokuldan başlayarak verilmesi gereken sanat eğitimi de bireyin genel eğitiminin bütünlüğü içerisinde, estetik duygularının, becerilerinin, yaratıcılığının ve üretici hayal gücünün geliştirilmesini hedeflemektedir. Günümüzde uygulaması sürmekte olan disiplin temelli sanat eğitimi “sanat eleştirisi, sanat tarihi, estetik ve sanatsal uygulamalar” olmak üzere dört başlıktan oluşmaktadır. Olması gereken sanat eğitimi, sayılan bu başlıkların altında değerlendirilebilecek etkinliklere dayalı olarak yapılacak bir eğitimle mümkün olabileceği düşüncesi, ülkemizde 1996-1997 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştiren kurumlarda müfredatlara yerleştirilmiştir. Çünkü nitelikli bir sanat eğitimi için bireyin sanatsal yapıtı yalnızca eleştirel bir bakışla açıklamaya çalışması, sanatsal gelişimi için gerekli olan birikimi ve yeteneği kazandırmamaktadır. Bireyin her dört başlığın altında değerlendirilebilecek etkinliklerle gerekli bilgi birikimini ve deneyimleri edinmesi gerekmektedir (Karabulut, 2008, s. 3).

Sanat eleştirisi kişiye, bir sanat yapıtına nasıl bakılacağını ve onun nasıl anlamlandırılacağını öğretmeyi amaçlamaktadır. İkonografik ve ikonolojik yöntem ise, akademik eleştiri kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yöntemde mühim olan, sanat

yapıtıyla karşı karşıya kalındığında şekilsel analiz yapmanın ötesinde, yapıtın içerik, dönem, ifade ve anlam inceliklerini kavrayabilmek ve yapıtı farklı bakış açılarıyla sorgulayabilmek ve yorumlayabilmektir.

Erwin Panofsky, erken dönem sanat tarihçilerinden çok şey öğrenmiştir. Bu sanat tarihçilerinden Wölfflin'in sanat eserinin biçimsel çözümlere dayanan kuramını eleştirmiş ve kendi sanat tarihi yöntemini oluşturmuştur. Sanat yapıtını doğru bir şekilde tanımlayabilmek için yapıtın oluşturulduğu yaşamsal ortamdan çekip bir nesne olarak değerlendirilmesinin yeterli olmadığını ve yapıtın içinde oluşturulduğu yaşam ortamı içerisinde ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bu konuda Düz'ün (2014) yaptığı şu tespit yerindedir: "Toplumun yapısı; tarihi, coğrafyası, dini, dili, ekonomik ve politik yapısı, yapıtın oluşturulduğu dönemin olguları olarak yapıta yansıyan onun anlam ve içeriğini oluşturan özellikleridir. Yapıtın biçimi kadar, bir konusunun, bir anlamının, bir içeriğinin olması da önemlidir."

Panofsky'e göre bir sanat eserini; biçim, konu ve içerik olmak üzere üç merhale ve bunlarla ilişkili olan üç başlık altında ele alıp incelemek gerekmektedir. Panofsky bu merhalelerin birincisini "*ön-ikonografik inceleme*" şeklinde adlandırır. Bu merhalede eserin içerdiği biçimler belirli nesnelere benzetilerek adlandırılır ve daha sonra bu biçimlerin ifade ettiği davranışlar saptanır ve böylece eserin olgusal ve ifadesel anlamlarına ulaşılır. Bu anlamlar "**Doğal Anlam**" başlığı altında incelenir (Cömert, 2008, s.15). Panofsky, bu merhalelerin ikincisini "*ikonografik tanımlama*" şeklinde adlandırır. Bu merhalede sanat eserinde resmedilmiş bulunan formlar ile kavramlar arasında bir bağ kurulur, imgeler çözümlenir, öykü ve alegoriler saptanır. Panofsky'e göre eserin, gündelik tecrübelerimizle ifade edemediğimiz bu anlamı "**Uzlaşmalı Anlam**" başlığı altında incelenir. Panofsky, bu merhalelerin üçüncüsünü ise "*ikonolojik tanımlama*" şeklinde adlandırır. Bu merhalede sanat eserinin oluştuğu dönemdeki kültürel özellikler, sanatçının kişiliği ve bu ortamda oluşan eserin içerdiği "anlam" irdelenir (Akyürek, 1995, s.13). Bu irdeleme "**İçsel Anlam**" başlığı altında yapılır.

Doğüstü varlıklarla iletişim kurma çabası olarak da ifade edilen antik dönem sanatından günümüz sanatına kadar, sanatın yapısı içinde birçok sembol ve simgelerle kendinden söz ettiren kavramlardan biri de ezoterizm kavramıdır. Günümüz uygarlığının temel beşiği olan Mısır ve Yunan uygarlığı incelendiğinde, Ezoterik öğreti ve inisiyenin Mısır'dan başladığını ve daha sonra Yunan uygarlığında kullanıldığı görülecektir. Ancak Mısır uygarlığında sözsöz öğreti, yerini Yunan uygarlığında şifreli yazıya bırakmıştır (Koyuncu, 2018, s.2).

Sanat bugüne dek gizemden ve mistisizmden büyük oranda beslenmiştir. Sanatçılar bazen ezoterik toplulukların üyesi olmuş, orada gerçekleşen mistik deneyimlerini imgelerle ifade etmişlerdir. Ezoterik çağırışımı olan yapıtlar, ayrıca bu topluluklar için göstergeler

üzerinden kurulmuş bir haritayla iletişim kurmaları yönünden önemli bir hizmet yerine getirmiştir. Yakın zamanlarda toplumun ilgi gösterdiği farklı alanlardan yapıtlara baktığımızda, gizemli konularla ilgili çalışmaların önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz (Akman, 2006, s.16-17).

Kısaca "Ben içimdekilerin ağzı diliyim" diye de özetleyebileceğimiz ezoterist anlayış ile varlık ile yokluk arasında yaptığı yorumlarla bizleri biçimlendiren sanatın keşilmesi elbette kaçınılmazdır. Örneğin; Dürer'in Mahşer tablosuna baktığımızda oldukça dindar bir insanın ruhsal gücünün derin izlerini görürüz. Dürer, mikro kozmos ile makro kozmos arasında derin ilişki ve uyuma, bu uyum ve ilişkinin geometrik esaslara dayandığına inanır. Parlak renkler ve ince uzun deformesi, göğe yükselircesine figürleriyle el Greco, neredeyse tamamen mistik konularıyla Bosch, yapıtları ve el yazmalarıyla tam bir muamma olan Leonardo, Tintoretto, Giotto, Michelangelo, Raphael, Jean Cocteau, Dante isimleri bir çırpıda aklımıza gelen, ezoterik öğretinin simgelerini kullanmış olan ve ezoterizm ile hatırlanan sanatçılardır (Koyuncu, 2018, s.3).

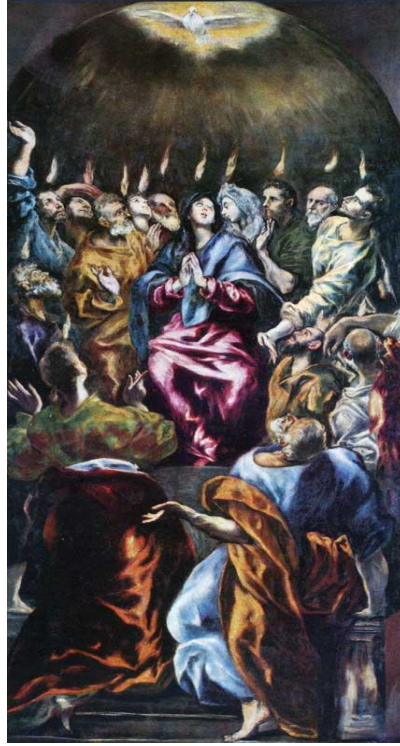
El Greco'nun Hayatı ve Eserleri

Ezoterik öğretinin simge ve sembollerini kullanan ve ezoterizm ile hatırlanan sanatçılardan biri olan El Greco Yunan asıllı, İspanyol, maniyerist bir ressamdır. Asıl adı Domenikos Theotokopoulos'tur. İspanyollar ona "Yunanlı" anlamında kısaca El Greco demişlerdir. 1541 yılında Girit adasında doğmuş, 1624 yılında Toledo'da ölmüştür. Yetişme çağında Tintoretto ve Tiziano gibi ustalardan ders almış ve onlardan etkilenmiş olan El Greco, ekspresyonizm vb. çağdaş sanat akımlarını etkilemiştir. Velazquez ile birlikte İspanyol resim sanatının duayenlerinden biri olarak görülmüştür. Çağında sanat âleminin tartışmasız tek hâkimi olan El Greco'nun en üstün tarafı kompozisyonlarındaki din mistisizmi kadar portre sanatındaki ifade gücüdür (Resim 1).

Manevi heyecanla yaptığı eserlerinde gerçekliği bozarak özgün bir anlatım şekli geliştirmiştir. Eserlerinde gerçek dışı, öznel bir mekanda, vücutlar, bulutlar, giysiler şiddetli ve titreşen renklerle, bloklar halinde göğe yükselirler. Figürlerde biçimlerin böyle değiştirilip uzatılması, mekanda ve portrelerde dolaşan ışık oyunları onun resimlerine ruhani bir anlam kazandırmaktadır (Resim 2).

Resim 1: El Greco "Kutsal Üçlü" (1577), Tuval Üzerine Yağlıboya, 300 x 179 cm, Museo Del Prado, Madrid

Resim 2: El Greco "Göğe Yükseliş" (1614), Tuval Üzerine Yağlıboya, 275 x 127 cm, Museo Del Prado, Madrid

Katolik kültürü ve değerleri içinde yetişip yaşayan El Greco, sanatında da bunun etkilerini ortaya koyar. Resimlerinde, Karşı-Reformasyon döneminin birikimine ve yaşantılarını temel alarak, kültürel ve ideolojik bir atmosfer yansıtmaktadır. Yaşadığı dönemde yaygın olan ve El Greco'da da karşılaşılan şüphe, kaygı, korku gibi duygular, Orta

Çağ Mistisizminin hakim olduğu İspanya iklimi ve ruhuyla birleşerek onun yaratıcılığında ve üslubunda yer almıştır. Zaman ve perspektif unsurlarının yer almadığı mekânlarda, hayaletler kalabalığını andıran figürleri, yalazlar gibi kıvrılan biçimleri, dış gerçekliğe benzetme çabası olmadan yaratılmıştır. El Greco bu şekilde mistik tecrübelerini yapıtlarında göstermiştir. Eserlerinde, oldukça samimi ve spontane bir çalışma, ruhani sayılabilecek derin ve ezoterik bir ruhsal coşku gözlenmektedir. Bu yapıtlarında gerçek dünya ile hayal dünyası çok ince bir sınırla ayrılmış gibi durmaktadır. Bunlar sürekli birbirlerine dönüşerek izleyenin gözünde bir başkalaşım, bir değişim etkisi oluşturmaktadır. El Greco'nun sanatı, bu son demlerinde daha dışavurumcu, daha üslupçu ve daha dinsel bir şekle dönüşmüştür. Formlar daha çok zorlanıp değiştirilmiş, sübjektiflik son merhaleye ulaşmıştır. Formların arasındaki bağlantılar azalmış, renk kullanımı ise daha belirgin ve daha canlı olmuştur.

Resim 3: El Greco "Toledo'ya Bakış" (1610), Tuval Üzerine Yağlıboya, 132 x 228 cm, El Greco Museum, Toledo

El Greco'nun resimlerindeki tinsel durum, onun doğduğu ve yetiştiği Girit'te, Bizans İkona ressamlığı konusunda yetkinleşmesi kaynaklıdır. Ezoterik ruhsal coşkunun kökeni, buradan beslenmektedir. Ayrıca tinsel olanın simgesel anlatımında figür formunun uzatılması da Bizans resmi kaynaklıdır. El Greco'yu 17.yy sanatçılarından ayıran şey, resimsel öğeleri çok başarılı kullanmasından da öte bir yere varmış olmasıdır. Resimlerinde renk, yüzey ve soyutlaştırılmış biçimler, içerikle bir bütün oluştururlar ve böylece içerik çok yeni ve farklı bir estetiğe ulaşır. Örneğin Son Akşam Yemeği eserinde oldukça öznel bir anlatım göze çarpmaktadır (Resim 4). Doğalcılıktan ve zamanın bütün geleneksel biçimlerinden farklı olan bu estetik, o zamandaki insanının hayata bakışının da bir

neticesidir. O dönemde, özellikle İspanya'da, Orta Çağ Mistisizmi hala sürmekte, dünyadan kaçma, kendi içine dönme, imajlar dünyasına dalma ve dini yaşanmışlıklara bu yolla samimiyet ve derinlik katma, Orta Çağ'daki mistik akımların ortak özelliği olarak göze çarpmaktaydı. El Greco'nun sanatı, bu duyuşun bir sözcüsü olmuş ve onu yaşadığı çağda, öznellikliğin insanın kendini, ruhunu yakından bilme, tanıma isteğinin resimdeki temsilcilerinden biri haline getirmiştir. Rönesans sanatçıların aksine, o bu dünyayı dışarıdan seyretmemiş, içinde yaşamış, kendisi de onu içinde duyumsamıştır. Daha çok dini konulu, manevi ve ruhani yönü kuvvetli resimler yapmıştır (Resim 5). 1624 yılında ölünce Santa Domingo Kilisesine gömülen El Greco'nun oğlu olan J.Manuel, sanatçının bütün resimlerini çeşitli özelliklerine göre ayırmış ve bir araya getirmiştir. Böylece 200'e yakın tablo toplanmıştır.

Resim 4: El Greco "Son Akşam Yemeği" (1596), Panel Üzerine Yağlıboya, 43 x 52 cm, Pinacoteca Nazionale Di Bologna

Sıkı bir maneviyatın etkisiyle yapılmalarına rağmen bu eserler, bugün hangi inançtan olursa olsun, her sanatseverin beğeniyle izleyeceği eserlerdir denilebilir.

Başlıca eserleri; Son Akşam Yemeği-1596, Kutsal Üçlü-1577, Tutuklanış-1579, Göğe Yükseliş-1614, Diriliş-1600, Bahçede Acı Çekme-1590, Körün İyileştirilmesi-1569, Toledo'ya Bakış-1610, İncilci Yahya-1595, Çarmıha Geriliş-1600, Meryem'e Müjde-1612, Çobanların Bağlılık Sunuşu-1614 ve İsa'nın Vaftiz Edilişi-1596 vb. daha birçok başyapıt sayılabilecek eser bırakan El Greco'nun resimleri İspanya, Amerika gibi yerlerdeki dünyaca ünlü müzelerde sergilenmektedir.

Resim 5: El Greco "Tutuklanış" (1579), Tuval Üzerine Yağlıboya, 285 x 173 cm, Metropolitan Museum Of Art, New York

El Greco'nun "İsa'nın Vaftiz Edilişi" Adlı Eserinin Analizi

Hem heykel sanatında, hem de resim sanatında başarılı eserleri olan sanatçı El Greco'nun en iyi yapıtları, dini konulu resimleridir. Bu eserler, izleyicilerinin din ile ilgili algılarını değiştirmiştir. **El Greco**'nun 27 yaşındayken yaptığı ve İsa'nın vaftiz edilmesi olayını anlattığı "**Baptism of Christ - İsa'nın Vaftiz Edilişi**" adlı eseri analiz edilecektir. 1568 senesinde başlayıp 1570'te bitirdiği orijinal ismi "Battesimo di Cristo" olan eserini

analiz etmeye başlamadan önce bu eserin **El Greco'nun özgün bir anlatımı** olduğunu eklemek gerekir. Yani, 24 x 18 cm ebatlarında yapılan bu eserde, İncil'deki hikâyenin El Greco tarafından yorumlanmış versiyonu resmedilmiştir.

Resim 6: El Greco "İsa'nın Vaftiz Edilişi"(1596), Ahşap Pano Üzerine Tempera, 24 x 18 cm, Museo Del Prado, Madrid

Doğal Anlam

Resim doğal anlam kapsamında ele alınacak olursa; esere bakıldığında ilk göze çarpanlar; resmin ortasında akan bir dere, biri suyun içinde diğeri derenin kıyısında resmedilmiş iki erkek figürü vardır. Resmin sağ tarafındaki erkek figürünün ayakları uzaklardan süzülerek gelen dere suyunun içinde gösterilmiştir. Resmin sol tarafındaki erkek figürü, derenin kıyısındaki toprağın üzerinde durmakta, sağ elindeki su dolu kâseyi sağdaki erkek figürünün başı üzerinden dökmektedir. Sol elinde ise ucu çarmih şeklinde olan bir asa ve asaya dolanmış bir yılan vardır. Soldaki erkek figürünün üstünde sarı renkli bir peştamal vardır ve neredeyse vücudunun tamamını örtmektedir. Arkasında bir ağaç vardır. Sağdaki erkek figürü ise her iki elini birleştirmiş, başını eğmiş, tam bir teslimiyet içerisinde, yüzü soldaki figüre dönüktür. Üzerinde sadece belini örten sarı işlemeli bir peştamal vardır. Arkasında üç tane melek figürü vardır. Melek figürlerinden ikisi bize en yakın duran melek figürünün yüzüne bakmaktadır. Melek figürlerinden ikisi önlerindeki erkek figürünün arkasından bir pelerin tutar. Melek figürlerinden en arkadaki figür ile en öndeki figürün elbiseleri kırmızı renkli, ortadakini elbisesi ise sarı renklidir.

Onların da arkasında bir ağaç vardır. Tabloya turuncu ve sarı renklerinden oluşturulan bir manzara hâkimdir. Resimde sağdaki figürün yüzüne doğru vuran, sarı ve beyazın biresiminden oluşan bir ışık huzmesi; resmin ortasındaki erkek figürünün hemen üstünde ise ona doğru süzülen beyaz bir güvercin yer almaktadır. Genel olarak tabloya yeşil ve turuncu renkler hâkimdir. Vakit ise öğleden sonra veya günbatımını çağrıştırmaktadır.

Uzlaşmalı Anlam

Resmin uzlaşmalı anlamı değerlendirilecek olursa; resimde gösterilen iki erkek figüründen sağdaki ve dere suyunun içinde duran, sarı işlemeli peştamalı olan figür İsa, resmin sol tarafında derenin kıyısında, İsa'ya göre daha yüksekte resmedilen, koyu sarı peştamalı figür ise Vaftizci Yahya olarak betimlenmiştir. Elinde tuttuğu tas ile resmin sağ tarafındaki İsa'ya vaftiz işlemi uygulamaktadır. *Yeni Ahit'te anlatıldığı üzere Şeria Nehri'ne* gelen İsa, Vaftizci Yahya'dan kendisini kutsamasını ister. **Yahya, İsa'ya** “*Senin beni vaftiz etmen gerekirken, sen bana geldin!*” der. İsa, bunun böyle olması gerektiğini söylediğinde **Yahya** kabul eder ve nehrin kıyına gelirler ve vaftiz gerçekleşir. Vaftiz bittiğinde beyaz güvercin, Yahya'nın elindeki yılanı öldürür ve bu, “*insanoğlunun günahlarından arınması*” şeklinde yorumlanır. Ellerini birleştirip başını eğmiş teslim olmuş bir biçimde duran İsa, İncil'e göre “*...ateşle ve Kutsal Ruh ile vaftiz edilecektir.*” Resimde gördüğümüz sarı ve kırmızıdan türeyen ve alevi çağrıştıran renkler ve **Kutsal Ruh'u** simgeleyen *beyaz güvercin* bu duruma gönderme yapar. İsa'nın arkasına baktığımızda kanatları beyaz olmayan *üç melek* görürüz. İki melek, bize en yakın duran meleğe bakmakta ve meleklerden ikisi İsa'nın vaftiz pelerinini tutmaktadır. Vaftiz etmek ve İsa'nın vaftiz edilmesi konusunda Düz (2014) şunları kaydetmektedir: “Vaftiz etmek; Hıristiyanlıkta bir kişiyi kutsamak için yapılan bir çeşit dini seremonidir. Kişi vaftiz sayesinde günahlarından arınır. Sanatçı resminde İncil'den alınan bir hikâyeyi biraz değiştirerek tasvir etmiştir. Resimde görülen ve İsa'nın Vaftiz edildiği nehir İncil'e göre; Ürdün'deki Şeria Nehridir. İsa vaftiz edilirken gökyüzünde, başının tam üstündeki ışık huzmesinde beliren beyaz güvercin ise Kutsal Ruhu yani Tanrı'nın Ruhunu temsil eder. Buna göre İsa vaftiz edildikten sonra gökyüzü yarılr, Kutsal Ruh, buradan beyaz bir güvercin şeklinde inerek İsa'yı kutsar ve o anda Tanrının sesi duyulur.” Ayrıca resmin solunda Yahya'nın elindeki asa ağaca kadar uzanıyor haç işaretini andırıyor. İsa'nın başında ise, vaftiz için dökülen suyun kutsallığının metaforlaştığı, etrafı aydınlatan etkin ışık patlamaları görülüyor.

İçsel Anlam

Hıristiyanlık inancında bireyi günahlardan temizlemek için yapıldığı söylenen vaftiz işleminin resmedildiği, vaftiz işlemi uygulanan bireyin de İsa olduğu ve içeriğinin İncil'deki ilgili kıssadan ilham alınarak oluşturulan “İsa'nın Vaftiz Edilişi” adlı eseri El Greco, 1568

yılında Ahşap pano üzerine tempera tekniğinde yapmıştır. Ölçüleri 24x18 cm ve günümüzde Galleria Estense, Modena 'da sergilenmektedir (Net-1). Dinsel bir olayın betimlemesi olan eserin tamamına bakıldığında El Greco'nun, İncil'de geçen kıssaya herhangi bir ekleme yapmadan, kıssanın orijinaline sadık kaldığı görülmektedir. El Greco'nun farklı anlatımları ve yorumları bazı konularda kendini küçük detaylarda göstermektedir. Örnek verilecek olursa, resimde İsa'nın ellerini birleştirip teslimiyetçi bir edayla Vaftizci Yahya'nın önünde eğilmiş şekilde betimlenmesi. İsa olarak betimlenen figür izleyicide güçlü bir izlenim uyandırmamaktadır. Tam tersine Vaftizci Yahya'nın daha güçlü ve uzun bir yapıyla betimlendiği görülmektedir. İncil'de geçen kıssa incelendiğinde Vaftizci Yahya'nın İsa'yı beklediği ve İsa hakkında "Ben eğilip O'nun çarıklarının bağlarını çözmeye bile layık değilim." biçiminde bir ifade kullandığı görülmektedir (Net-1). Bu gerçeğe rağmen İsa, Vaftizci Yahya'nın önünde başı ve bedeniyle eğilmiş, yüzü yere dönük, bir büyüğünün önünde mahcup şekilde bekleyen küçük bir çocuk gibi betimlenmektedir. El Greco belki de bu eserde İsa'nın Vaftizci Yahya karşısında mahcupluğunu değil, Hristiyan inancında büyük öneme sahip olan Vaftiz Olayına hissettiği saygı ve onurdan dolayı İsa'yı bu edayla ve bu biçimde betimlemiştir denilebilir.

El Greco'nun yaptığı eserlerin büyük bir kısmı dini içerikli resimlerdir. Normal şartlar altında sanatçıların kiliseye gömüldüğü pek görülen bir durum değildir. Ancak El Greco'da diğer sanatçılarda olmayan bir şeyler varmış ki öldükten sonra Santa Domingo Kilisesine gömülmüştür. Buradan El Greco'nun inisiye edilmiş ezoterik öğretiye sadık bir sanatçı olduğu şüphesi uyanmaktadır. Sanatını, dini içerikli, dinsel imge ve sembollerle dolu eserler yaparak icra eden sanatçı bu öğretinin devam etmesine hizmet etmiş ve eserlerini ezoterik düşüncenin şifreleriyle uyumlu şekilde gerçekleştirmiş dindar bir sanatçıdır denilebilir.

Sonuç

Yapıtın somut mevcudiyetinden soyut kısmına geçerek, anlam ve ifade inceliklerini kavrayabilmek; ne, neden, nasıl ve ne zaman sorularına anlamlı cevaplar bulmak ve bu cevapları sübjektif bir bakış açısıyla dile getirmek, yapıtı ikonografik ve ikonolojik yöntem ile analiz etmek ve kavramak demektir. Kişi bu yöntemle yaşam ile ilgili birçok kazanım elde eder ve eser hakkında pek çok bilgi edinir. Gördüğü eserin dönemi, içeriği ve aidiyeti hakkında bilgi edinir. Eserin nasıl bir kültürel zeminde yaratıldığı hakkında hatırı sayılır izlenimlere sahip olur. Bu yöntem sayesinde gördüğü eserler hakkında yüzeysel değil, derinlemesine düşünme yeteneği gelişir.

Bu çalışmada da, El Greco'nun "İsa'nın Vaftiz Edilişi" adlı eseri Panofsky'nin "İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi" yöntemine göre analiz edilerek eser hakkında derinlemesine bilgi edinme ve irdeleme hedeflenmiştir. İlgili eser, bu yöntemin doğal anlam, uzlaşmalı anlam ve içsel anlam şeklinde sayılabilecek olan üç başlığı altında incelenmiştir.

Doğal olarak, esere ilk bakıldığında dikkatin odaklandığı kısımda hadisenin cereyan ettiği görülmüş, bu hadiseyi gerçekleştiren figürlerin resmedilmiş hareketlerinin içerdiği anlamlar bulunmuş, mekân – zaman betimlenmiş ve bu veriler eserin doğal anlamı olan ilk başlık altında verilmiştir. İkinci başlık olan uzlaşmalı anlam başlığı altında, eserde kullanılan çizgi, renk ve kompozisyon özelliklerine değinilmiş eserin ihtiva ettiği imge, simge ve semboller açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü başlık olan içsel anlam başlığı altında ise; eserin üretildiği dönemin yaşamsal özellikleri, sanatçının kişiliği ve bu ortamda oluşan eserin içeriği açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak El Greco'nun "İsa'nın Vaftiz Edilişi" isimli eserinin de, dönemin pek çok diğer eseri gibi; sadece görünenden ibaret olmadığı, arka planında pek çok gizem barındırdığı, çeşitli anlamların yüklü olduğu sembollerle dolu olarak yapıldığı anlaşılmıştır.

Kaynakça

- Akman, K. (2006). *Sanatın Sırları Ezoterik Düşünceler ve İmgeler Üzerine, Sanat Dünyamız*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Akyürek, E. (1995). *Erwin Panofsky ve İkonografi ve İkonoloji Üzerine - Bilime Adanmış Bir Yaşam*, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Cömert, B. (2008). *Mitoloji ve İkonografi*, Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Düz N. (2014). *İkonografik ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre Tintoretto'nun "İsa'nın Vaftizi" Adlı Eserinin Analizi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt :7, sayı:29.
- Karabulut, N. (2008). *Sanat Eğitiminde Bir Alt Disiplin Olarak Sanat Eleştirisi ve Bir Akademik Eleştiri Örneği*, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü E-Dergisi.
- Koyuncu, S. (2018). *Sanatın Boşluğunda Duran Giz Ezoterizm*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
- Panofsky, E. (1995). *İkonografi ve İkonoloji: Rönesans Sanatının İncelenmesine Giriş*, (E. Akyürek, Çev.), İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Net – 1.https://www.wga.hu/html_m/g/greco_el/02/0202grec.html Erişim Tarihi: 24.09.2018

Görsel Kaynakça

Resim 1 – Kutsal Üçlü - 1577

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/greco-el/el-greco-kutsal-uclu-7747/>
Erişim Tarihi: 24.09.2018

Resim 2 – Göğe Yükseliş - 1614

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/greco-el/el-greco-goge-yukselis-379/>
Erişim Tarihi: 24.09.2018

Resim 3 – Toledo'ya Bakış - 1610

<https://tr.pinterest.com/pin/421368108880164473/> Erişim Tarihi: 24.09.2018

Resim 4 – Son Akşam Yemeği - 1596

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/greco-el/el-greco-son-aksam-yemeği-7745/> Erişim Tarihi: 24.09.2018

Resim 5 – Tutuklanış - 1579

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/greco-el/el-greco-tutuklanis-7748/>
Erişim Tarihi: 24.09.2018

Resim 6 – İsa'nın Vaftiz Edilişi -1596

<https://resimbiterken.wordpress.com/2014/03/24/el-greconun-baptism-of-christ-eseri/>
Erişim Tarihi: 24.09.2018